

r.

DYSKRETNY UROK WYBORCÓW ŚRODKA

Najnowsze sondaże pokazują równowagę sił dwóch głównych graczy: PiS i Koalicji Europejskiej. Zbliżony potencjał twardych elektoratów oznacza w praktyce gry politycznej, że o wynikach wyborów mogą zdecydować wyborcy środka.

Koncepcje partyjnych strategów

Kampania wyborcza nabiera tempa. Z jednej strony zwolennicy demokracji sterowanej, z drugiej zwolennicy demokracji liberalnej. Strategia PiS koncentruje się w sferze interesów: obietnice socjalne odwołują się do podstawowych potrzeb materialnych społeczeństwa. Działania taktyczne PiS penetrują sferę wartości (zagrożenie seksualizacją dzieci; zagrożenie wolności w Internecie). Strategia Koalicji Europejskiej odwołuje się zarówno do interesów, jak i wartości, czyli do potrzeb wyższego rzędu. W aspekcie pozytywnym obejmuje to podtrzymanie pisowskiego pakietu socjalnego, natomiast w aspekcie negatywnym strategia ta polega na eksponowaniu zagrożeń wynikających z negocjowania przez PiS wspólnotowej formuły Unii Europejskiej oraz na utrwalaniu wizerunku Jarosława Kaczyńskiego jako „dewelopera” i gracza biznesowego. Działania taktyczne Koalicji dotyczą punktowej afirmacji liberalnych wartości ustrojowych i obyczajowych (demokracja, Karta LGBT). Istotne znaczenie taktyczne ma medialne propagowanie zjawiska pedofilii w Kościele, co może doprowadzić do demobilizacji części elektoratu konserwatywnego.

Liderzy i eksperci obydwu ugrupowań stoją wobec trudnego wyzwania: jak utrzymać poparcie „twardych” elektoratów, a zarazem pozyskać wyborców środka? Obserwacja wydarzeń na scenie politycznej wskazuje, że decyzje sztabów partyjnych opierają się w znacznej mierze na wynikach własnych sondaży, które definiują potrzeby i oczekiwania wyborców. Niniejsze opracowanie jest próbą analizy struktury potencjalnych wyborców głównych sił politycznych na podstawie kilku zmiennych, wybranych danych statystycznych ze styczniowego sondażu CBOS¹.

¹ Sondaż przeprowadzony w dniach 10-17 stycznia 2019 r., na reprezentatywnej próbie dorosłych Polaków. Wyniki zostały opublikowane między innymi w: „Ocena rządów PiS po ponad trzech latach sprawowania władzy”, Komunikat z badań, Nr 18/2019.

Podstawą analizy są: deklaracje oddania głosu w wyborach na PiS lub na inne partie, ocena pozytywna/negatywna działania PiS po ponad trzech latach sprawowania władzy oraz miejsce zamieszkania, poziom wykształcenia i samoocena materialnych warunków gospodarstwa domowego.

W momencie przeprowadzania tego badania Koalicja Europejska jeszcze nie istniała. W związku z tym analiza w pierwszej fazie pokazuje zróżnicowanie pomiędzy dwiema kategoriami wyborców: a) zwolennikami PiS, dobrze oceniającymi działania PiS oraz b) zwolennikami innych partii, źle oceniającymi działalność PiS (z pewnym uproszczeniem będę tu używał kategorii „przeciwnicy PiS”²). W drugiej fazie analiza obejmie wyborców środka, czyli osoby niegłosujące oraz osoby o poglądach centrowych i nieokreślonych.

Albo „my” albo „oni”

Zwolennicy PiS stanowią 34% badanej zbiorowości, zaś przeciwnicy 29%. Czym różnią się te kategorie?

- Zwolennicy to w 50% mieszkańcy wsi (nie mylić z rolnikami), a w 14% mieszkańcy dużych miast (pow. 100 tys.); 40% przeciwników mieszka w dużych miastach, a jedynie 23% mieszka na wsi.
- Wśród zwolenników 34% to osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a 20% to osoby z wykształceniem wyższym; wśród przeciwników 19% dysponuje wykształceniem zasadniczym zawodowym, a 40% wykształceniem wyższym.

Dane te potwierdzają prawidłowości wskazywane przez wiele badań i analiz, że miejsce zamieszkania oraz poziom wykształcenia w istotny sposób różnicują zwolenników i przeciwników PiS. Warto podkreślić, że w ocenie materialnych warunków swojego gospodarstwa domowego w obydwu przypadkach oceny dobre stanowią ok. 65%. Można zatem przypuszczać, że poziom dobrobytu wśród zwolenników i przeciwników PiS jest podobny.

---

² Dane te są oparte o indeks, obejmujący w ramach dwóch zmiennych odpowiedzi pozytywne i negatywne, bez odpowiedzi „trudno powiedzieć”, co powoduje, że wyniki dotyczą 80% badanych.

Zwolennicy to w 76% widownia telewizji publicznej, 15% ogląda jednak TVN/TVN24, zaś 8% Polsat. Wśród przeciwników 79% ogląda TVN/TVN24, 12% Polsat a jedynie 9% telewizję publiczną. Dane te wskazują, że zwolennicy i przeciwnicy PiS funkcjonują w dwóch odrębnych światach medialnych, czerpiąc informacje o wydarzeniach w kraju i na świecie z zasadniczo rozbieżnych źródeł.

Ciekawe jest zróżnicowanie opinii, dotyczące zaliczenia siebie przez badanych do sympatyków obozu rządzącego, czy do sympatyków opozycji. Wśród zwolenników PiS 78% określiło się jako sympatycy obozu rządzącego, zaś 21% wybrało odpowiedź: „nie sympatyzuję ani z rządzącymi, ani z opozycją”. Jest to zjawisko dość zaskakujące wśród osób, które dwukrotnie zadeklarowały akceptację dla PiS. Natomiast wśród przeciwników PiS 55% zaliczyło się do sympatyków opozycji, a 45% wybrało opcję neutralną. Wynik ten z dużym prawdopodobieństwem wiąże się z faktem, że na początku stycznia pojęcie „opozycja” miało niezbyt jasny status polityczny. Jak wiemy, po formalnym zawarciu Koalicji Europejskiej w większości sondaży zyskała ona poparcie zbliżone do PiS.

Warto też zdać sobie sprawę, że podział na zwolenników i przeciwników PiS znajduje odzwierciedlenie w strukturze społecznej. Podaję dane dotyczące odsetka zwolenników i przeciwników PiS w wybranych (bardziej licznych) kategoriach: właściciele firm 30%/43%; właściciele gospodarstw rolnych 44%/13%; robotnicy 32%/17%³; profesjonaliści z wyższym wykształceniem 23%/40%; uczniowie i studenci 9%/37%; emeryci 46%/28%. Jak widać, jądro twardego elektoratu PiS tworzą emeryci oraz rolnicy. Trudno się zatem dziwić, że stali się oni przedmiotem szczególnych zabiegów partii rządzącej.

Wyborcy środka

Wyborcy środka to osoby o poglądach niezdecydowanych, niesprecyzowanych, wahające się w swych wyborach politycznych oraz osoby niegłoszące w wyborach. W odniesieniu do wyników sondaży, wyróżniam następujące kategorie wyborców środka:

---

³ Wśród robotników 19% stanowią niegłoszący dobrze oceniający PiS i dokładnie taki sam odsetek - 19% stanowią niegłoszący źle oceniający PiS.

- Osoby, które na pytanie o poglądy polityczne sytuują się na środku skali pomiędzy lewicą a prawicą (osoby o poglądach centrowych);
- Osoby, które na pytanie o poglądy polityczne odpowiadają „trudno powiedzieć” (osoby o poglądach nieokreślonych); osoby te łącznie stanowią ok. 50% ogółu badanych przez CBOS.
- Osoby, które deklarują, że nie wezmą udziału w wyborach (osoby niegłosujące); osoby te stanowią ok. 25-30% ogółu badanych.

Segment osób niegłosujących

Przeгляд sytuacji zaczniemy od osób niegłosujących. Osoby niegłosujące, dobrze oceniające działania PiS stanowią 12% badanych, natomiast osoby niegłosujące, źle oceniające działania PiS, stanowią 11% badanych. Okazuje się zatem, że w danym momencie (połowa stycznia 2019), rozkład orientacji politycznych w tym segmencie wyborców środka jest remisowy. Zobaczmy, czym różnią się te dwie kategorie wyborców środka.

Wśród niegłosujących **dobrze** oceniających działania PiS mieszkańcy wsi stanowią 45%, mieszkańcy średnich miast 41% oraz mieszkańcy wielkich miast 14%. Natomiast wśród niegłosujących **źle** oceniających działania PiS mieszkańcy wsi stanowią 35%, mieszkańcy średnich miast 44% oraz mieszkańcy wielkich miast 21%.

Wśród niegłosujących **dobrze** oceniających działania PiS 40% ma wykształcenie podstawowe i gimnazjalne, 26% zasadnicze zawodowe, 30% średnie oraz 4% wyższe. Natomiast wśród niegłosujących **źle** oceniających działania PiS 26% ma wykształcenie podstawowe i gimnazjalne, 32% zasadnicze zawodowe, 29% średnie oraz 13% wyższe.

Zauważamy, że w segmencie osób niegłosujących wyborców środka stosunek do PiS wiąże się z miejscem zamieszkania oraz z poziomem wykształcenia. Zróżnicowanie to kształtuje się w podobny sposób jak w przypadku zwolenników i przeciwników PiS. Jednakże skala tego zróżnicowania jest znacznie mniejsza.

Kolejne aspekty zróżnicowania postaw osób niegłosujących pozwalają lepiej poznać właściwe im podejście do świata polityki.

Niegłosujący dobrze oceniający działania PiS:

- w 61% określają swoje warunki materialne jako dobre,
- w 26% zaliczają się do sympatyków obozu rządzącego,
- w 69% nie sympatyzują ani z rządzącymi, ani z opozycją,
- w 46% stanowią widownię telewizji publicznej,
- w 31% widownię TVN/TVN24.
- w 23% widownię Polsatu.

Niegłosujący źle oceniający działania PiS:

- w 49% określają swoje warunki materialne jako dobre,
- w 18% zaliczają się do sympatyków opozycji,
- w 80% nie sympatyzują ani z rządzącymi, ani z opozycją,
- w 18% stanowią widownię telewizji publicznej,
- w 60% widownię TVN/TVN24.
- W 22% widownię Polsatu.

Należy zwrócić uwagę na fakt, że obydwie kategorie w wysokim stopniu akcentują swój dystans do rządu i opozycji, jednak wśród dobrze oceniających działania PiS sympatia dla rządzących jest nieco większa niż sympatia dla opozycji wśród źle oceniających działania PiS.

Ciekawym zjawiskiem są preferencje medialne osób niegłosujących: ponad 20% w obydwu kategoriach ogląda Polsat. Wśród niegłosujących dobrze oceniających PiS aż 31% ogląda TVN/TVN 24. Z kolei osoby niegłosujące źle oceniające PiS w 18% wybierają telewizję publiczną. Widać zatem wyraźnie, że wyborcy środka są znacznie mniej rygorystyczni w swych wyborach medialnych niż

osoby zaliczane do elektoratów twardych. Widać również istotną rolę Polsatu w oddziaływaniu na wyborców środka.

Segment osób o poglądach centrowych i nieokreślonych

Poziom zróżnicowania oceny PiS w zależności od poglądów politycznych na skali lewica-prawica ilustrują dane zawarte w tabeli Nr 1. Wśród osób o orientacji lewicowej zdecydowanie dominują oceny negatywne (70%), wśród osób o orientacji prawicowej – oceny pozytywne (76%). W gronie wyborców środka oceny mają charakter zrównoważony. Wśród osób o poglądach centrowych jest więcej osób oceniających PiS negatywnie niż pozytywnie (o 9 pkt. proc.). Natomiast wśród osób o poglądach nieokreślonych jest więcej osób oceniających PiS pozytywnie niż negatywnie (o 7 pkt. proc.).

Tabela Nr 1

Oceny PiS a poglądy polityczne (w%)

	Ocena pozytywna	Ocena negatywna	Trudno powiedzieć
Lewica	27	70	3
Centrum	40	49	11
Prawica	76	20	4
Trudno powiedzieć	45	38	17

Popatrzmy na szczegółowe różnice pomiędzy powyższymi kategoriami wyborców środka. Osoby o poglądach centrowych dobrze oceniające działania PiS to: mieszkańcy wsi 40%, mieszkańcy wielkich miast 11%; wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym dysponuje 18%; wykształceniem wyższym 20%; osoby dobrze oceniające swoje warunki materialne 72%; widownia TVP 43%; widownia TVN/TVN24 36%; widownia Polsat 18%; sympatycy obozu rządowego 33%; nie sympatyzujący z rządzącymi, ani z opozycją 62%. Osoby o poglądach centrowych źle oceniające działania PiS to: mieszkańcy wsi 27%, mieszkańcy wielkich miast 26%; wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym dysponuje 16%; wykształceniem wyższym 26%; osoby dobrze oceniające swoje warunki materialne

57%; widownia TVP 17%; widownia TVN/TVN24 66%; widownia Polsat 18%; sympatycy opozycji 36%, nie sympatyzują z rządzącymi, ani z opozycją 63%.

Wśród osób o poglądach centrowych stosunek do PiS jest zróżnicowany w zależności od miejsca zamieszkania, poziomu dobrobytu oraz głównego źródła informacji medialnych. Natomiast poziom wykształcenia nie odgrywa istotnej roli. Ponad 60% badanych o poglądach centrowych obydwu opcji nie sympatyzuje ani z rządzącymi, ani z opozycją, co potwierdza przekonanie, że są to wyborcy, których można pozyskać dla różnych koncepcji politycznych.

Wśród osób o poglądach nieokreślonych stosunek do PiS jest zróżnicowany w zależności od miejsca zamieszkania, poziomu wykształcenia oraz głównego źródła informacji medialnych. W mniejszym stopniu zróżnicowanie dotyczy poziomu dobrobytu. Odsetek osób nie sympatyzujących z rządzącymi ani z opozycją wynosi od 68% do 85%.

Co ciekawe, widownia centrowa dobrze oceniająca PiS w zbliżonym stopniu ogląda TVP i TVN, natomiast centrowa widownia źle oceniająca PiS zdecydowanie preferuje TVN. Podobny mechanizm wystąpił w przypadku osób niegłosujących, jak również w przypadku osób o poglądach nieokreślonych. W tym kontekście można postawić hipotezę, że wszystkie segmenty wyborców środka pozytywnie oceniających działanie PiS, mają zróżnicowane podejście do medialnych źródeł informacji. Natomiast segmenty wyborców środka oceniające działania PiS negatywnie zdecydowanie preferują TVN jako dominujące źródło przekazu. W przypadku trzech kategorii wyborców środka 18%-20% stanowi widownia Polsatu. Oznacza to, że wyborcy środka stanowią - w różnych proporcjach - widownię trzech stacji telewizyjnych, różniących się profilem sympatii politycznych.

Kogo poprą wyborcy środka?

Zbiorowość wyborców środka jest wewnętrznie zróżnicowana, co sprawia, że próby pozyskania jej poparcia dla określonych projektów politycznych muszą być adresowane do jej konkretnych segmentów, a nie do ogólnie określanego przez polityków „elektoratu centrowego”.

Zbiorowość wyborców środka obejmuje trzy typy widowni: telewizji publicznej, TVN/TVN 24 oraz Polsatu. Zakładam, że wyborcy ci są bardziej krytyczni oraz

bardziej nieufni wobec medialnego przekazu, niż elektorat twardy. W efekcie wyborcy środka są bardziej odporni na wpływ technik propagandowych, niż osoby zaliczane do twardych elektoratów.

Wobec kluczowego dylematu: „sympatyzuję z rządzącymi czy z opozycją?” wyborcy środka w 60-85% przyjmują postawę dystansu, czyli nie deklarują się po żadnej stronie konfliktu. Jest to moim zdaniem fundamentalny element ich światopoglądu: nie wpisują się w narrację „wojny plemion”, w której rzekomo uczestniczy cały naród. W ich przypadku proste przekazy formacji politycznych nie spowodują zmiany postaw wobec toczącej się gry politycznej.

Z perspektywy PiS próba pozyskania części wyborców środka wymagałaby istotnej zmiany narracji medialnej, w kierunku ograniczenia elementów konfrontacyjnych, rezygnacji z retoryki wojny polsko-polskiej. Takie przesunięcie akcentów (zwłaszcza w telewizji publicznej) będzie skutkować spadkiem zaufania ze strony twardego elektoratu, który może zwrócić się w kierunku skrajnej prawicy. Jest to zatem scenariusz obarczony znacznym poziomem ryzyka.

Z perspektywy formacji opozycyjnej (o trudnej do przewidzenia formule organizacyjnej) szanse na zdobycie poparcia części wyborców środka miałaby narracja medialna, zastępująca hasło „odsuniemy PiS od władzy” pozytywną wizją świata po PiS-ie. Tutaj trudności mogą się pojawić przy próbach uzgodnienia w miarę jednolitej narracji przez kilka kooperujących podmiotów politycznych. Opozycja nieźle sobie radzi z mobilizacją elit. Natomiast w przypadku wyborców środka konieczne jest wyjście poza elity – w kierunku mas.

Powyższe rozważania wskazują, że pozyskanie wyborców środka wymaga złożonych zabiegów ze strony sił politycznych. Moim zdaniem, w przypadku wyborów do Parlamentu Europejskiego jest już za późno na podjęcie tego typu działań. Może się zatem okazać, że żadnej z wiodących formacji nie uda się pozyskać wyborców środka i wybory te będą konfrontacją twardych elektoratów. Jeżeli skończą się one remisem, to przed jesiennymi wyborami do sejmu i senatu rywalizacja o wyborców środka stanie się głównym wyzwaniem dla uczestników gry politycznej.